

Několik poznámek k textu pana Radima Valenčíka

Zpracoval Tomáš Fiala 2. července 2014

Reakce na text „Když si dobře nezapneme první knoflík, už se dobře neoblečeme (Goethe), aneb o tom, jak je důležité přesně definovat, o co jde“ Radima Valenčíka

V textu je řada zajímavých myšlenek, na které se pokusím stručně reagovat.

Důchodové pojištění (pokud to tak budeme nazývat) je specifický typ pojištění. U „běžného“ pojištění lze předpokládat, že většina lidí se chová tak, aby pojistná událost v jejich případě nenastala. S výjimkou patologických případů či pojistných podvodníků si zřejmě nikdo nepřeje, aby ho už konečně vykradli, aby už konečně vyhořel, aby už konečně havaroval, když si tolik let platí pojištění proti vykradení, požáru či havárii. Do této kategorie by mohly spadat invalidní či pozůstalostní důchody – pojištění proti riziku, že člověk „předčasně“ z důvodu nemoci či úrazu s trvalými následky ztratí možnost pracovat v produktivním věku či pojištění proti riziku úmrtí osoby, na kterou je člověk odkázán výživou.

Takovéto pojištění (většinou) funguje na principu průběžného systému a solidarity. Kdyby si měl každý sám na svůj účet spořit pro případ, že např. vyhoří, bude vykraden či havaruje, jistě by to pojištění bylo mnohem dražší. Ti, které nepostihne pojistná událost, jsou po finanční stránce solidární s těmi, kteří jsou pojistnou událostí postiženi, a považuje se za přirozené, že ze systému pojištění čerpají mnohem méně, než do něj vložili, nebo nečerpají vůbec nic.

V případě starobního důchodu je situace jiná. Domnívám se, že většina lidí se na důchod těší. A vůbec to neznamená, že musí přestat pracovat. Často jim jde spíše o to, aby konečně mohli dělat to, co je baví, těší či zajímá, ale co v současném ekonomickém systému není náležitě honorováno. Důchodci mohou „pracovat“ v takové míře a rozsahu, jak jim vyhovuje. Mohu mít radost toho, že konečně mohou dělat něco užitečného pro druhé třeba jen za malou protislužbu, za vynaložené náklady či zcela zdarma. Díky důchodu jsou v situaci, kdy v jejich případě o peníze může jít až v poslední řadě. Mohou se více nebo dokonce plně věnovat svým dětem a vnoučatům nebo svým zálibám.

Důchod může výrazně „osvobozovat“ i v dosavadní profesi. Za všechny příklady uvádím sdělení jednoho zkušeného vědeckého pracovníka, který listoval sborníkem jakési konference. Uvědomil si, že mezi desítkami příspěvků je pouze několik málo výrazně nadprůměrných. Autory všech těchto výborných příspěvků byli vědci v důchodovém věku, finančně dobře zajištění. Psali příspěvky především proto, že je daný problém opravdu zajímal, měli na přípravu příspěvku dostatek času, nemuseli brát v úvahu, za jak dlouho bude příspěvek dokončen, zda bude uveřejněn v tom „správném“ časopise či sborníku atd.

Lze tedy předpokládat, že většina lidí nebude usilovat o to být ekonomicky aktivní až do smrti, ale bude chtít v posledních letech života pobírat starobní důchod.

Pojištění starobního důchodu je tedy specifické v tom smyslu, že se jedná o kombinaci pojištění a spoření. Proto musí být založeno nejen na solidaritě, ale do jisté míry i na (nejen) finanční zásluhovosti. Koneckonců i pojištění obvyklého typu umožňuje v některých případech možnost vyššího pojistného spojeného s nadstandardním plněním v případě pojistné události.

Plně souhlasím s názorem, že **průběžný systém představuje nejspolehlivější formu úspor pro financování poproduktivního období života člověka.**

Aby byl současně solidární i zásluhový, dovedu si představit následující schéma (zřejmě do značné míry objevuji objevené, domnívám se, že na podobném principu funguje systém NDC).

Pojistné je hypoteticky rozděleno na 2 části: solidární a „osobní“.

1. Výše solidárního pojistného je dána podílem ze mzdy (např. 10 %), slouží k úhradě invalidních a pozůstalostních důchodů a „dovrnutí“ nízkých důchodů na nějakou minimální hranici. Pro výplatu důchodu z tohoto typu pojištění je nutné dosažení důchodového věku nebo splnění dané doby pojištění nebo jiných podmínek (špatný zdravotní stav aj.). Toto pojistné by mohlo být zčásti či zcela financováno též z daní.

2. U „osobního“ pojistného je dána pouze **minimální sazba** (např. 15 % ze mzdy). Zaplacené pojistné se eviduje na virtuálním účtu, používá se na výplatu starobních důchodů stávajícím důchodcům (průběžný systém), eventuální přebytky se zhodnocují na finančním trhu. Prostředky na osobních účtech jsou pravidelně valorizovány, nejlépe úměrně růstu mezd. Lidé mohou platit **dobrovolně vyšší pojistné**, pak budou mít úměrně tomu vyšší důchod. Výše (doživotního valorizovaného) důchodu z osobního účtu se vypočítá na základě částky na účtu a předpokládané zbývající délky života. Podmínky pro čerpání důchodu z osobního účtu by byly mnohem „volnější“ za předpokladu, že důchod nebude natolik nízký, aby jej bylo nutno „dovrňovat“ ze solidárního systému.

3. Stát či zaměstnavatel by mohl motivovat osoby, k dobrovolné platbě vyššího pojistného na osobní účet formou příspěvku na osobní účet (jak v současné době ve 3. pilíři.)

4. Spoření na stáří mimo tento systém by samozřejmě existovalo, je otázkou, zda a jakým způsobem by mělo být podporované státem, Pokud přijmeme na chvíli myšlenku, že stát by se měl řídit jako firma, bylo by možné snížení či zrušení státní podpory zdůvodnit tím, že každá firma zpravidla poskytuje výhody pouze svým klientům, nikoli těm, kteří využívají tutéž službu konkurenční firmy.

5. Výchova dětí by mohla být v tomto systému oceněna jak formou slevy na solidárním pojistném tak formou příspěvku na osobní účet za každé dítě.